

GOIGS

A LA

MARE DE DÉU DEL CASTELL DE MALACARA

QUE ES VENERA EN LA SEVA CAPELLA SUFRAGÀNIA
DE LA PARRÒQUIA DE FARRAN, BISBAT DE SOLSONA

ENTRADA

Puix sou Vós, Regina aimada
dels entorns d'aquest Castell:
Allunyeu d'eixa contrada
la tempesta i tot flagell.

Fa cents anys i avui encara
sou Vós Mare de conhort
dels fills tots de Malacara
que a Vós diuen sa dissort;
en la glòria benhaurada
feu-hi el nostre goig etern.
Allunyeu...

Vós donàreu valentia
al braç dret i cristià
que la Fe de Déu un dia
ben ardits van defensar
d'eix Castell i bella estada
aquells nobles guerrers vells.
Allunyeu...

Fou més tard -quina tristesa!-
que la Fe prou va minvar
de l'infern per la escomesa;
mes de nou va ben niar
tot sentint-se jovençada
com la rosa entre esbarzer.
Allunyeu...

Quan la casta i jove esposa
aviat al mon darà,
com poncella ja deselosa
el fruit sant que bé aimarà,
vostra ajuda desitjada
feu-li'n prompte ric present.
Allunyeu...

Que la vostra veu divina
sigui sempre el dolç ressò
que al pobre sempre anima,
que pel trist és bell record,
al matí i a la vesprada
quan vos diuen amb gran prec.
Allunyeu...

Beneïu les treballades;
deu-nos pluges i bon sol
a les serres i clotades,
i trobem aixís consol
per la nostra amarga estada
en el món d'aquest desert.
Allunyeu...

Quan, per fi, un dia arribi
de la mort el greu instant,
allavors i sempre sigui
vostre Nom Sagrat i Sant
nostra glòria sospirada,
pels qui queden ferma Fe,
Allunyeu...

TORNADA

Vostre Nom, Verge Sagrada
sigui escut d'aquest Castell.
Allunyeu d'eixa contrada
la tempesta i tot flagell.

V Pregueu per nosaltres, Santa Mare de Déu.

R Perquè ens fem dignes de les promeses de Jesucrist.

PREGUEM. Us supliquem, Senyor Déu, que concediu als servents de poder fruit sempre d'una bona salut espiritual i corporal; i per la intercessió de la benaurada sempre Verge Maria, prop vostre, al cel, allibereu-nos de les tribulacions de la vida present i feu-nos gaudir de la joia eterna. Per Crist Senyor nostre. Amén.

Lletra de Mn. Ramon Cortina, pvre.

Des de Ferran, petit poblat agregat d'Estaràs, al cor de la Segarra, un camí de carro relativament bo, que es va enfilant suaument buscant la direcció N porta en una mitja hora al castell de Malacara, encimbellat a uns 700 m. d'altura i situat sobre un petit puig rocós. Envoltat de bosc, on es destaquen entre l'arbreda algunes cases abandonades, el castell, que conegué en altre temps gran activitat pel seu valor estratègic, resta actualment en una gran soledat. Tan sols s'albira, per la part de ponent, el convent de Sant Ramon i la Manresana.

El castell de Malacara (ò Kara Mala —*malā faciei*— en les mencions més antigues) estava enclavat a la marca de Berga, del comtat de Cerdanya, i era possessió dels seus comtes (referències de finals del segle XI), per bé que és possible que com a tinents o feudataris seus figuressin uns cavallers amb el mateix nom del lloc, com es veu en un document del 1128, on un Pere de Malacara firma com a testimoni en un conveni entre diversos nobles. També trobem un altre cavaller —o tal vegada seria el mateix— anomenat Pere de Malacara, la seva muller Dolça i el fill d'ambdós, Ramon de Malacara, rebent la concessió dels castells de *Muntblanc* (actual Montblanquet) i del *Taliad* (Tallat), en document del 4 de novembre de 1155, dels quals en serien castlans, i dels que n'era el senyor major Ramon de Cervera.

Els comtes de Barcelona, en heretar el comtat de Cerdanya (1129) heretaren també el senyoriu superior d'aquest castell de Malacara, que és objecte de distintes convencions entre cavallers. No sabem com, però a finals del segle XIII, pertanyia a la casa de Cardona, i el 1279 Ramon Folc el cedia (tal vegada en feu) a Ramon de Montalbà, el qual donà una bona part del seu patrimoni a la seva filla Farrera de Rabinat i la resta a la capella de Santa Maria de Malacara. És així com s'introdueix en la tinença de Malacara la família dels Rabinat, que hi romandria, almenys, fins a la mort de Ramon, el 1343, enterrat dins el sarcòfag que es conserva a la capella. Cal no oblidar, però, la superior pertinença al vescomtat de Cardona, segons s'acredita en l'acta d'incorporació de 1375.

A mitjan segle XV (1458?) entren a la senyoria els Cescomes i, després, els Sabater, posseïdors ja dels castells de Ferran i Castellfollit, i que arriben a finals del segle XVII, època de total reconstrucció del castell que estava gairebé en ruïnes des del 1616 a causa de les bandositats de l'època. La reconstrucció que s'hi va efectuar ja no va fer conservar al casal el caràcter de fortalesa, sinó que va prendre l'aire d'una pacífica casa senyorial dedicada al conreu de la terra i l'explotació dels seus fruits, tal com exteriorment la veiem avui. El 1628 passa al senyoriu dels Riquer, família que ja veïem l'any 1358 senyorejant el lloc d'Estaràs, vegueria de Cervera. Els Riquer són successors dels Sabater per entroncaments familiars, i conserven el castell o casa senyorial fins a la darrerria del segle XIX, quan Alexandre de Riquer i Ynglada (1856-1920), l'il·lustre dibuixant, pintor i poeta, en transfereix la propietat al senyor Salvador Triter. Actualment continua el conreu de les terres, però el castell, notablement reduït, si pensem en el què era en èpoques anteriors, està molt esbalandrat en el seu interior, llevat de l'habitatge dels propietaris, que hi passen alguna temporada a l'estiu. A la planta baixa s'endevina el que va ser l'estable, el cup i els cellers.

Havent donat una idea del castell i de les famílies que el regiren, farem un esment de la capella i de la Verge que s'hi venera. La primera vegada que hem vist documentada la capella de Santa Maria de Malacara és en una Butlla del Papa Celestí III del 17 de maig de 1196, el qual, en confirmar les propietats del monestir de Sant Benet de Bages, esmenta l'església de Santa Maria de Castellfollit amb les esglésies que aquest priorat tenia, i entre elles hi ha Sant Jaume de Ferran i Santa Maria de Malacara. Aquesta capella és un edifici adjunt a la planta quadrada del que resta del castell, i d'uns deu metres d'alçària. Aquesta capella és un edifici adjunt a la planta quadrada del damunt de la capella —i que correspon a una de les golfes del castell—. També hi veiem una entrada lateral cegada. L'entrada actual s'efectua per una porta del davant, bastant estreta, que dona a l'era i permet el pas a una capella d'uns 6 per 3,5 m. Per la banda interior els murs mostren els carreus de la pedra original, mercès als actuals propietaris que van repicar la capa de guix que la recobria. Té volta de creueria i, al costat dret, enlairat a tocar el sostre, el sarcòfag que hem referit, amb la corresponent llegenda. A l'esquerra, una petita estança fa de sagristia. La capella, en conjunt, ens apar una construcció del segle XIV, bé que restaurada l'any 1860 i, més tard, pels actuals propietaris. L'exterior, cantó esquerre, té un petit cementiri tancat, i el cim de l'edifici és rematat per un campanaret d'espadanya, modern, però sense campana. La veu popular diu que l'antic propietari se l'emportà a la seva capella del casal de Bassols (cal Marquès), terme de Castellfollit de Riubregós, antigament dedicada a la Mare de Déu de Montserrat, però avui fora de culte. Fins poc abans de l'any 1936, en aquesta capella de Malacara durant els estius hi havia reserva del Santíssim, a condició que s'ensenyés doctrina a la mainada de la rodalia. A més, s'hi oficiava cada diumenge o dia de festa una missa, perquè era sufragània de la parròquia de Ferran.

La imatge que s'hi venera fins l'any 1936 era dipositària d'una gran devoció a la comarca. Era una imatge de tradició romànica, de talla, d'uns 75 cm d'alçària, molt malmesa pels corcs i per una deficient restauració del segle passat. Els seus trets la feien adjudicar avançat el segle XIII. Anava abillada normalment amb vestits postissos, que tenia en un bon assortit, que es guardava dins una caixa de fusta que portava al damunt la inscripció de *Nostra Senyora de Mare-cara*, amb la que es volia disfressar en cert moment el Malacara o Kara Mala històric. Pel juliol d'aquell any infaust, i per obra d'un veí tocat del rampell destructiu, l'interior de la capella fou saquejat, i la imatge, l'altar, els nombrosos ex-vots que testimoniaven la devoció i els favors obtinguts, el mobiliari de la sagristia, la caixa amb els vestits i fins el sarcòfag de pedra foren llençats al foc.

Actualment s'hi venera, col·locada sobre una mènsula collada a la paret, una altra imatge de la Mare de Déu, que té una singular història. Pel maig de l'any 1939, essent a Madrid la senyora Mercè Artigas i Comas, mare de l'actual propietari, visitant en companyia de la seva germana Antònia, el convent de les Trinitàries Descalces, en entrar a l'oratori del cementiri monacal —ja que encara no s'hi havia restablert la clausura— quedaren admirades en veure que la imatge que la presidia era —al seu entendre— gairebé idèntica a la que veneraven al seu llunyà castell de Malacara. S'establiren els pertinents contactes, i després de laborioses gestions, aconseguiren, finalment, que l'arquebisbe Eijo Garay autoritzés el trasllat de la imatge a la capella de Malacara, sota l'expressa condició que havia de ser exposada al culte.

L'imatge al·ludida —que presideix aquests goigs— és d'estil romànic molt tardà, atribuïble al segle XIV, i nosaltres hi veiem ben poques semblances amb l'anterior; té un caient que la diferencia completament de les del nostre país. És la patrona i titular de Malacara, que el dia 15 d'agost de cada any és venerada en una petita Festa Major que s'hi celebra. Encara hi puja gent de Ferran, d'Altarriba i fins i tot de Sant Ramon. L'actual propietari, continuador de la nissaga Triter, el senyor Francesc Regàs, conserva la tradició secular. S'hi celebra missa, es canten els goigs i, a la sortida, es fa un refresc i jocs per a la mainada.

Conèixem tres edicions de goigs, l'una de l'any 1912 i, amb text diferent d'aquesta, les dels anys 1954 i 1966. Ara publiquem la present edició a fi que sigui coneguda una devoció nascuda al temps de la Reconquesta, i per bé que molt minvada per la despoblació del lloc, en conserva encara el caliu com una joia molt preuada.